

Петро МАКОВЕЦЬКИЙ

Вислів «Сучасна українська література» – багатозначний. Часто під ним мають на увазі сукупність творів, написаних від часу здобуття Україною незалежності у 1991 році. Таке трактування зумовлене відмиранням після 1991 року загальнообов'язкового для СРСР стилю соціалістичного реалізму та скасуванням радянської цензури. Зважаючи на свободу, відкритість українського суспільства до чужоземних впливів та значно ширших контактів із літературами інших країн, сучасна українська література зробила крок вперед. І цей крок позначився зверненням до досі заборонених тем (Голодомор, сексуальність, наркотики, девіантна поведінка тощо), використанням нових стилістичних прийомів (постмодернізму, неоавангардизму, нецензурної лексики, суржика), різноманітністю та змішанням жанрів, своєрідною епатажністю, а також осмисленням соціальних проблем та історичної пам'яті. Для нової україномовної літератури характерне зниження пафосу типового для соціального реалізму. Багато творів позначені іронією стосовно правління держави та побуту людей. Також, завдяки доступу до творів іноземних авторів, українських творів 1920-1930-х років та до діаспорної літератури, в українській літературі значно розширилося стильове різноманіття.

Якщо заглянемо в історію, то побачимо, що одним із перших принципово нових явищ в українській літературі кінця ХХ століття стало літературне об'єднання Бу-Ба-Бу (скорочення від бурлеск-балаган-буфонада), створене 1987 року Юрієм Андруховичем, Віктором Небораком та Олександром Ірванцем. Особливо впливовою була творчість Юрка Андруховича, присутність якого в Івано-Франківську значною мірою призвела до виникнення Станіславського феномену і разом з ним – групи письменників-постмодерністів таких, як: Юрій Іздрик і Тарас Прохасько. Слідом за Бу-Ба-Бу письменниками 1990-х та 2000-х років було утворено численні інші літературні групи, такі, як: Музейний провулок, 8, Пропала грамота, Нова дегенерація, Червона Фіра, Творча асоціація «500», Західний вітер, Пси святого Юра, Друзі Еліота та інші.

Наша сучасна література така ж молода, як і держава, тому їй притаманні помилки кожної молодої людини. Література, зокрема письменники та поети, які її створюють, так само протестують проти всіх, намагаючись привернути увагу. Не дивно, що більшість шанувальників сучасної прози чи поезії – молоді люди. По-перше, сьогодні в молодіжних колах читання стало досить модним, що не є останнім аргументом у психології молоді, особливо читання чогось сучасного. По-друге, в тих книгах написано про складне життя підлітків, до того ж розмовною мовою, на жаль, не завжди пристойною, але ж зацікавлення від цього не зникає. З одного боку, це добре, що в нашій країні з'являється мода на читання, проте не завжди література, яку полюбляє наша молодь, є якісною і

несе якусь моральну, вже не говорячи про духовну, цінність. Так, це весело почитати книжку, в якій немало суржика та нецензурних слів, всіляких пострадянських правдоподібних історій і все це пронизане юнацькою відчайдушністю. Однак, поміркувавши над тим, можна запитати себе: кого ж наші онуки будуть вивчати на уроках з української літератури: Карпу, Дереша, Жадана?

Звичайно, що серед цієї молодогої когорти письменників є ще так звані «дядьки» української літератури: Іздрик, Прохасько, Ірванець, Сергій та Марина Дяченки, Матіос, Іванчук, Шкляр, Забужко, Курков, Андрухович та багато інших (швидше за все, це неповний перелік через суб'єктивний характер статті), їхня література більш доросла. Меншою мірою описується побут підлітків, хоч суржика і кріпких слівцець також вистачає і в Андруховича, інколи цим доповнює свої твори Іздрик (вважається, що постмодерністам можна все вибачити). Помітно виділяється серед названих авторів Тарас Прохасько. У його новелах не зустрінеш суржика чи ненормативної лексики (я поки що не зустрічав), хоч присутній західний діалект. Щодо Оксани Забужко, то вона одна з небагатьох письменників, котрі живуть на гонорари від написаних книг. Так вже склалося в нашій країні, що значну частку прибутку приносять книги, видані за кордоном. Твори Забужко змогли завоювати європейські країни, а також знайшли своїх прихильників у США. Її книжки виходять накладом понад сто тисяч примірників. Серед них особливої уваги заслуговує «Музей покинутих секретів», виданий у 2009 році. Також Андрій Курков, котрий пише російською, вже давно відомий за межами України. Його книги легко можна знайти в книгарнях Лондона чи Варшави, та й у нас його читають з великим бажанням. Юрка Андруховича потрібно згадати не лише як одного з перших у нашому сучасному літературному просторі, а й тому, що західна критика визначає його як одного із найяскравіших представників постмодернізму, порівнюючи за значимістю у світовій літературній ієрархії з Умберто Еко. Твори Андруховича перекладені вісьмома європейськими мовами, а його роман «Перверзія» був опублікований у Німеччині, Італії, Польщі. На поприщі історичних та детективних романів багатьма преміями відзначені твори Василя Шкляра. Його містично-детективний роман 1999 року «Ключ» витримав понад 12 видань (станом на 2010 рік) та перекладений кількома мовами. Розголосу також набув історичний роман «Залишенець. Чорний ворон» (2009 р.), який піднімає заборонену та замовчувану за радянських часів тему боротьби українських повстанців проти більшовиків у 1920-х роках.

Якщо ж зважати на наших «розпіарених» і, деякою мірою, «попсових» письменників, то можна сказати, що їхня творчість знаходиться ще в підлітковому віці. Однак вони мають на кого рівнятися. Часом трапляються люди, котрі здивовано піднімають брови на запитання про сучасних українських письменників, мовляв: «А що, такі є?!». «Такі» є. Їхні твори сміливо можна використовувати як посібник із вивчення сучасної української розмовної мови, у них також достатньо «кріпких слівцець», що лише підсилює тотожність із реальністю. Водночас, дана література повністю висвітлює нинішні пануючі у суспільстві проблеми. Зокрема, не найгірше це вдається Ірині Черновій, більш відомій

читачам під псевдонімом Люко Дашвар. У її творах суспільна реальність є лейтмотивом, тому книги користуються широкою популярністю.

На жаль, сучасні українські письменники не є авторами світових бестселерів, а їхні імена рідко ставлять в один ряд з іменами найвідоміших світових літераторів сучасності, таких як Умберто Еко, Герман Гессе, Пауло Коельо, Бернард Вербер, Даніела Стіл, Стівен Кінг. Письменники зі США, Британії, Франції, Росії, Латинської Америки, Японії, Польщі мають набагато більше шансів викликати міжнародний інтерес, ніж українські автори, позаяк за їхніми спинами – міжнародний авторитет літератур. Сьогодні вітчизняні автори мають локальну і містечкову значимість та визнання, за межі якої вириваються лише деякі. Це, швидше, виняток, ніж тенденція чи закономірність. Найпопулярніші українські автори, такі, як: Юрій Андрухович чи Оксана Забужко, видаються просто смішними накладом. Складається враження, що ці книги читають тільки люди безпосередньо причетні до літературних справ: письменники, критики, видавці. Хоча, за більш сприятливих умов для продажу, тиражі української книги могли б сягати сотень тисяч примірників.

Тому потрібно свідомо ставитися до проблематики як сучасної літератури в Україні, так і літератури українською мовою, незважаючи на те, що українізація, яку сьогодні нав'язує влада, лише відштовхує людей від національного. Отож, читаймо своїх, українських авторів, щоб знати чим дихає сучасна література. Заходячи в книгарню, не кидаймо самотній погляд на полицю з українським постмодерном, стаючи в чергу за російськими дешевими детективами чи літературою з різними магічними порадами. Бо «коли починається смерть культури, настає культура смерті» (Ліна Костенко «Записки українського самашедшого»).

Петро МАКОВЕЦЬКИЙ. *Сучасність і література в Україні. Точки дотику*// СЛОВО № 3 (47) 2011, с.19-21